Oulun Numismaattisen kerhon perustaminen keväällä 1962

1. Taustaa

Mielenkiintoisia rahoja

Numismatiikkaan taipuvaiset keräilijät havaitsivat 1950- ja 1960-lukujen vaihteessa, että Suomen rahamaailmassa tapahtui. Liikenteeseen oli laskettu pitkästä aikaa hopeisia käyttörahoja. Näitä olivat 100 mk:n ja 200 mk:n kolikot, joita tehtiin vuosina 1956 - 1960. Myös olympialaisia varten oli jo vuosina 1951 ja 1952 tehty Suomen ensimmäiset juhlarahat, jotka sattuivat samalla olemaan koko maailman ensimmäiset olympiarahat. Edellisistä uusista hopearahoista oli kulunut useita kymmeniä vuosia. Nämä tapahtumat saivat osaltaan keräilijät liikkeelle.

Rahanuudistus

Järjestäytynyt numismaattinen keräilyharrastus Oulussa käynnistyi lähestyvän rahanuudistuksen myötä. Toinen maailmasota sekä sotakorvaukset olivat saaneet aikaan Suomessa suurehkon inflaation, jonka seurauksena markan rahoissa oli nollia enemmän kuin naapurimaiden kruunuissa. Asia täytyi korjata ja markalle haluttiin palauttaa sen alkuperäinen ostovoima. Korjaustoimenpiteenä vuoden 1963 alusta rahoista pudotettiin kaksi viimeistä nollaa pois, ja uusi rahayksikkö, penni, palautettiin käyttöön. Tämän jälkeen vanhat rahat vedettiin vähitellen pois kierrosta. Yhä useampi keräilystä kiinnostunut pyrki tallettamaan viimeiset rahatyypit talteen. Näin tapahtui myös Oulussa. Uusien pennien

lyömistä ja uusia rahatyyppejä, kuten hopeamarkan suunnittelua seurattiin kerhon leikekirjan mukaan aktiivisesti.

Numismaattiset yhdistykset

Oulun Numismaattisen kerhon (ONK) säilyneet asiakirjat eivät valota ensimmäisten jäsenten henkilökohtaisia suhteita, toisin sanoen mistä ja miten itse kukin tunsi toisensa ja toisen harrastuksen. On havaittavissa pieniä viitteitä säilyneissä asiapapereissa, että jotkut ONK: n ensimmäiset jäsenet olivat SNY: n (Suomen Numismaattisen Yhdistyksen) jäseniä ja osallistuivat sen

huutokauppoihin. Myös Etelä- Pohjanmaalla, Lapualla ja Vaasassa olivat numismaatikot järjestäytyneet muutamaa vuotta aiemmin, vuosina 1955 ja 1958. Tämä on ollut hyvinkin oululaisten tiedossa, mikä käy ilmi 1960- luvun alkupuolen toiminnassa. Myös oululaiset numismaatikot halusivat tavata toisiaan vanhojen rahojen ääressä, samoin kuin edellä mainituilla Suomen paikkakunnilla oli jo tapahtunut. Kokoontumiset oli siihen aikaan luontevinta järjestää yhdistystoiminnan puitteissa. Yhdistys takasi selkeän järjestyksen harrastukselle.

Aktiivi numismaatikko

Olisin valmis päättelemään, että idea Oulun Numismaattisesta Kerhosta syntyi Vilho Mäki- Hirvelän mielessä. Minkäänlaista varsinaista kirjallista dokumenttia ei siitä ole, ellei sellaiseksi lasketa ensimmäistä nimiluetteloa, joka on kirjoitettu hänen käsialallaan ja johon Mäki- Hirvelä ei ole lisännyt omaa nimeään.

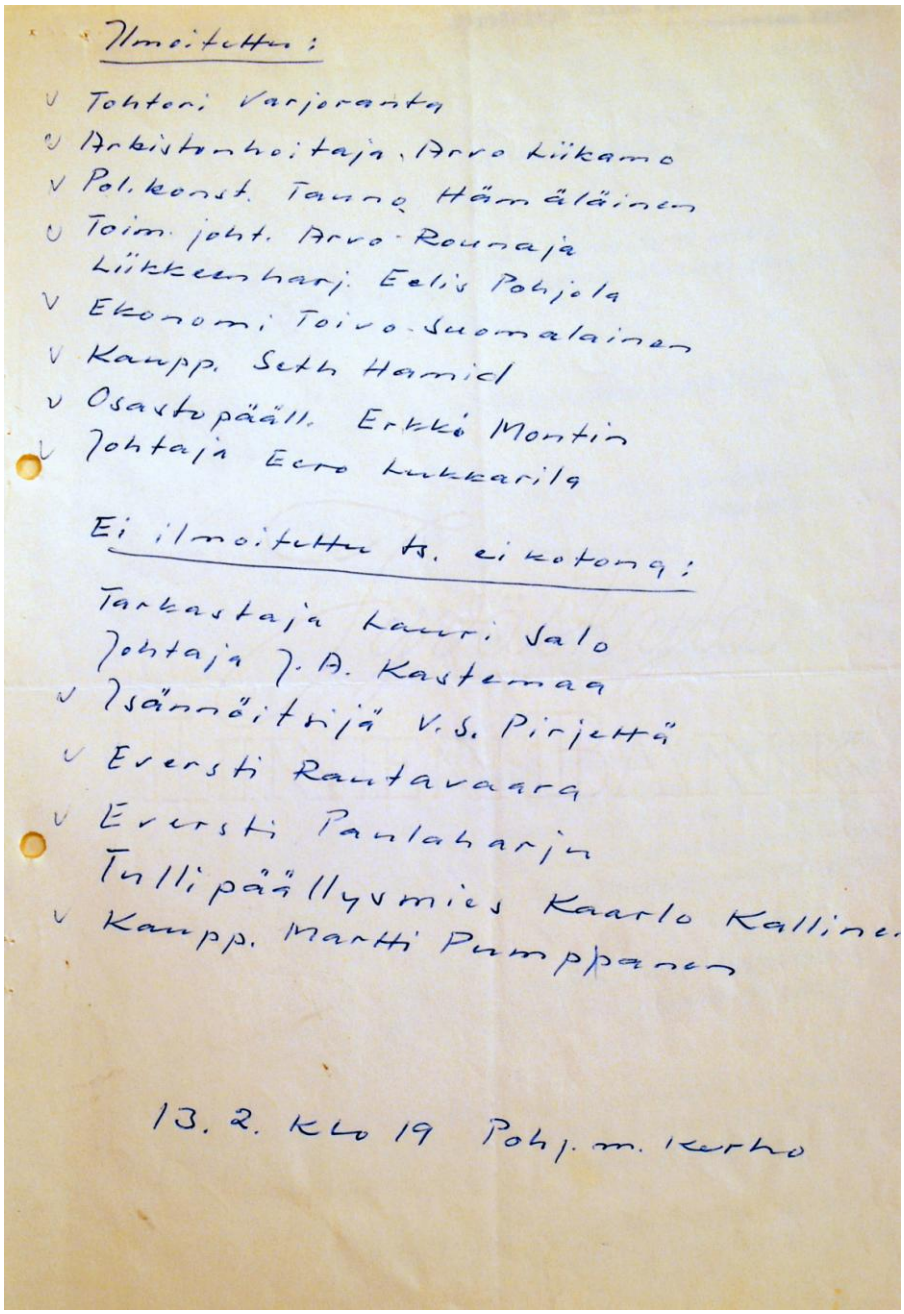
Ilmoitettu:
Tohtori Varjoranta
Arkistonhoitaja, Arvo Liikamo
Pol.konst. Tanno Hämäläinen
Toim. joht. Arvo Rounaja
Liikkeenharj. Eelis Pohjola
Ekonomi Toivo Suomalainen
Kaupp. Seth Hamid
Osastopääll. Erkki Montin
Johtaja Ecro Lukkarila

Ei ilmoitettu ts. ei kotona:
Tarkastaja Lauri Valo
Johtaja J. A. Kastemaa
Isännöitsijä V. S. Pirjetta
Eversti Rautavaara
Eversti Paulaharju
Tullipäällysmies Kaarlo Kallinen
Kaupp. Martti Pumppanen

13. 2. klo 19 Pohj. m. kerho

Vilho Mäki- Hirvelä oli aktiivinen myös muissa piireissä. Hän toimi aktiivisesti Oulun

Sotaveteraanien ja Jääkäripataljoona 27 perinneyhdistyksen Oulun osaston varapuheenjohtajana sekä Pohjan prikaatin killan hallituksen jäsenenä. Olen kirjoittanut Mäki- Hirvelästä erillisen artikkelin.

13.2.1962 kokoontumisen kutsuluettelo on siis ensimmäinen ONK: n säilynyt dokumentti. Luettelossa mainitut henkilöt olivat sittemmin pääosin ensimmäiset ONK: n jäsenet. Kuten ammateista tai titteleistä voi havaita, he muodostivat myös yhtäläisen ryhmän, jota yhdisti asema johtajana, riittävä toimeentulo sekä usein tehtävät liikemaailmassa. Käytössä olevien asiakirjojen avulla ei ole mahdollista päästä tämän lähemmäksi kerhon synnyttänyttä oivallusta, sillä kaikki perustajajäsenet ovat jo siirtyneet rajan toiselle puolelle.

Muuta numismaattista aktiivisuutta

HS 9.4.60 Nro 98

HELSINGI

SUOMEN SUURIRUHTINASKUNNAN RAHAT

LEHTIKUVA

Arvokas rahakokoelma näytteillä 100-vuotiaan markkamme kunniaksi. Kaikki maassamme vv. 1864—1960 käytössä olleet metallirahat on asetettu näytteille Säästöpankkien Keskus-Osake-Pankin näyteikkunaan Aleksanterinkadulla. Rahoja on yhteensä 822 kappaletta, ja ne on liimattu neljään tauluun. Joukossa on erittäin suuria harvinaisuuksia, mm. vuoden 1905 kultakymppi. Harvinaisuuksiin kuuluu myös mm. vuoden 1898 kuparinen kymmenpenninen. Asiantuntijana on näyttelyä ollut järjestämässä majuri Jorma Ränkipohja. — Kuvassamme mainospäällikkö Väinö Hieta esittelee taulua, jossa on Suomen suuriruhtinaskunnan rahoja Nikolai II:n ajalta.

Kerhon lehtileikekirjan ensimmäisillä sivuilla on lehtileike Helsingin Sanomista vuodelta 1960. Kuvassa on SKOP: n rahakokoelma ja se näyttää mielestäni hyvin samankaltaiselta kuin maakuntamuseossa oleva rahataulu. Onko kyse samasta kokoelmasta?

Joka tapauksessa lehtileikekuvan säilyttäminen kertoo sen, että oululaiset rahan keräilijät seurasivat numismatiikkaa laajasti Suomen mittakaavassa jo pitkään ennen kerhon perustamista. Eversti Rautavaara, josta enemmän myöhemmin, kertoo eräässä säilyneessä esitelmässään

oman keräilynsä alkamisesta. Se ajoittui 1930- luvun alkuun.

2. 13.2.1962 Olisiko aiheellista perustaa Ouluun Numismaattinen yhdistys?

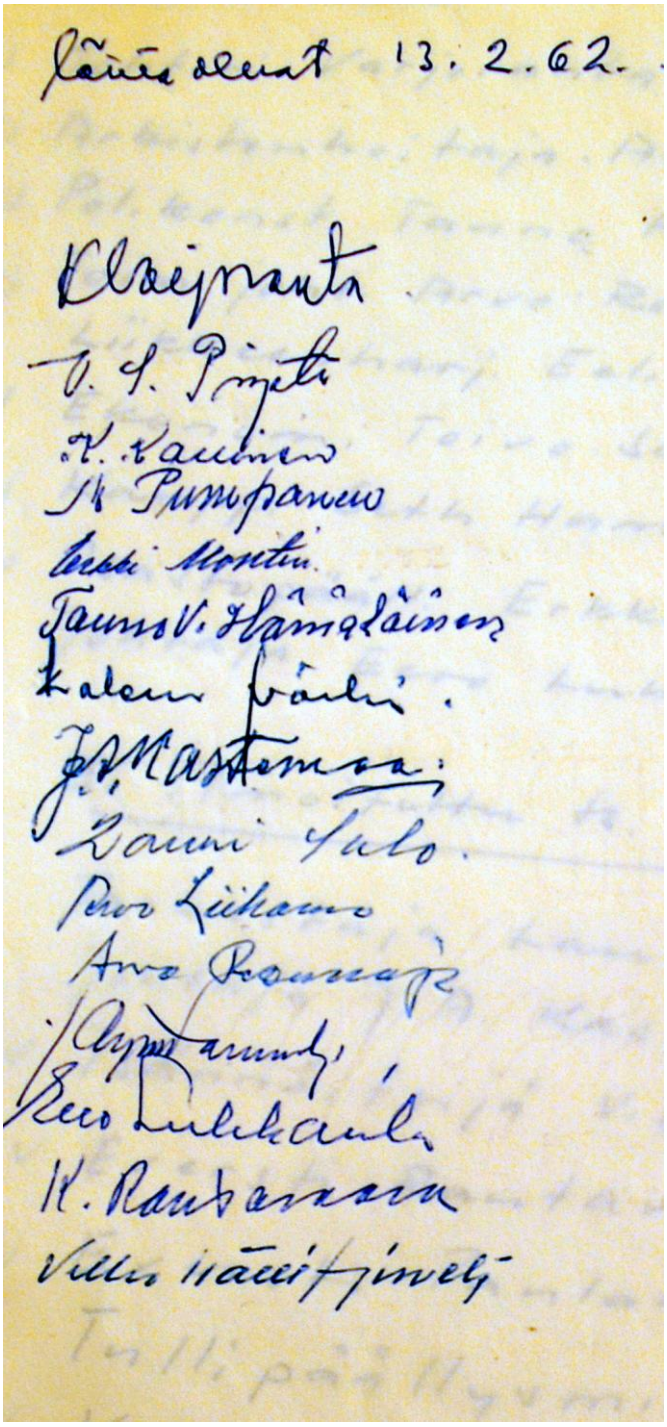

Kun siis Vilho Mäki- Hirvelä oli kutsunut ravintola Pohjanmiesten kerholle 13.2.1962 rahojen keräilystä kiinnostuneet tuntemansa oululaiset, keskusteltiin aiheesta: Olisiko aiheellista perustaa Ouluun Numismaattinen yhdistys?

Paikalle oli saapunut 15 tavoitettua ja asiasta kiinnostunutta keräilijää. Heidät on luetteloitu seuraavassa kerhon osallistujaluettelossa. Aiemmin esitelty ensimmäinen alustava oululainen numismaatikkoluettelo poikkeaa todellisuudessa saapuneista Suomen Pankin toimihenkilö Kalervo Närhen ja kirjakauppias Arvo Rounajan osalta. Heitä ei mainittu alustavassa kutsuluettelossa.

Kokoonkutsuja Vilho Mäki- Hirvelä avasi kokouksen ja ansioitunein numismaatikko eversti evp. ja pankinjohtaja Kaarlo Rautavaara valittiin tämän kokouksen puheenjohtajaksi. Hän myös piti esitelmän rahatieteestä ja sen eri harrastusmuodoista.

Kuteen tänään tiedämme, kerhon perustaminen lähti liikkeelle. Päätettiin kokoontua kuukauden kuluttua uudelleen, sekä valittiin toimikunta valmistelemaan sääntöehdotusta.

Tätä sääntöehdotusta valmistelevaan toimikuntaan kuuluivat eversti K. Rautavaara, hankintapäällikkö V. Mäki- Hirvelä, tohtori K. Varjoranta ja rakennusmestari, toimitusjohtaja A. Kamula. Olivatko he aktiivisimmat vai asiantuntevimmat, ei ole tiedossa. Kerhon tulevat säännöt valmisteltiin ilmeisesti pitkälti SNY:n sääntöjen pohjalta suljetun kerhon muotoon. Mukaan pääsi siis vain jos joku jäsen tunsi ja suositteli. Myös sääntöjen muuttamiseen tehtiin isoja suojapykäliä.

3. Oulun Numismaattisen kerhon perustava kokous 13.3.1962

Onko sattumaa, vai tarkoituksellista, mutta joka tapauksessa Oulun Numismaattisen kerhon, eli ONK: n, perustamispäiväksi muodostui 13.3. Kyseisenä päivämääränä tuli kuluneeksi 22 vuotta talvisodan päättymisestä. Lähes kaikki miehet olivat ottaneet osaa sotaan jollakin tavalla, joten he tiesivät kyllä päivämäärän.

Perustavassa kokouksessa päätettiin perustaa Oulun Numismaattinen Kerho niminen yhdistys, jonka kotipaikka on Oulun kaupunki. Yhdistyksen säännöt hyväksyttiin toimikunnan esityksen mukaisesti. Ne olivat sen verran hyvät, että olivatkin voimassa 45 vuotta. Ne ovat nähtävillä ONK: n www- sivuilla historiaosion kohdassa perustamissopimus.

Perustavassa kokouksessa 13.3. oli läsnä 12 henkilöä. He olivat:

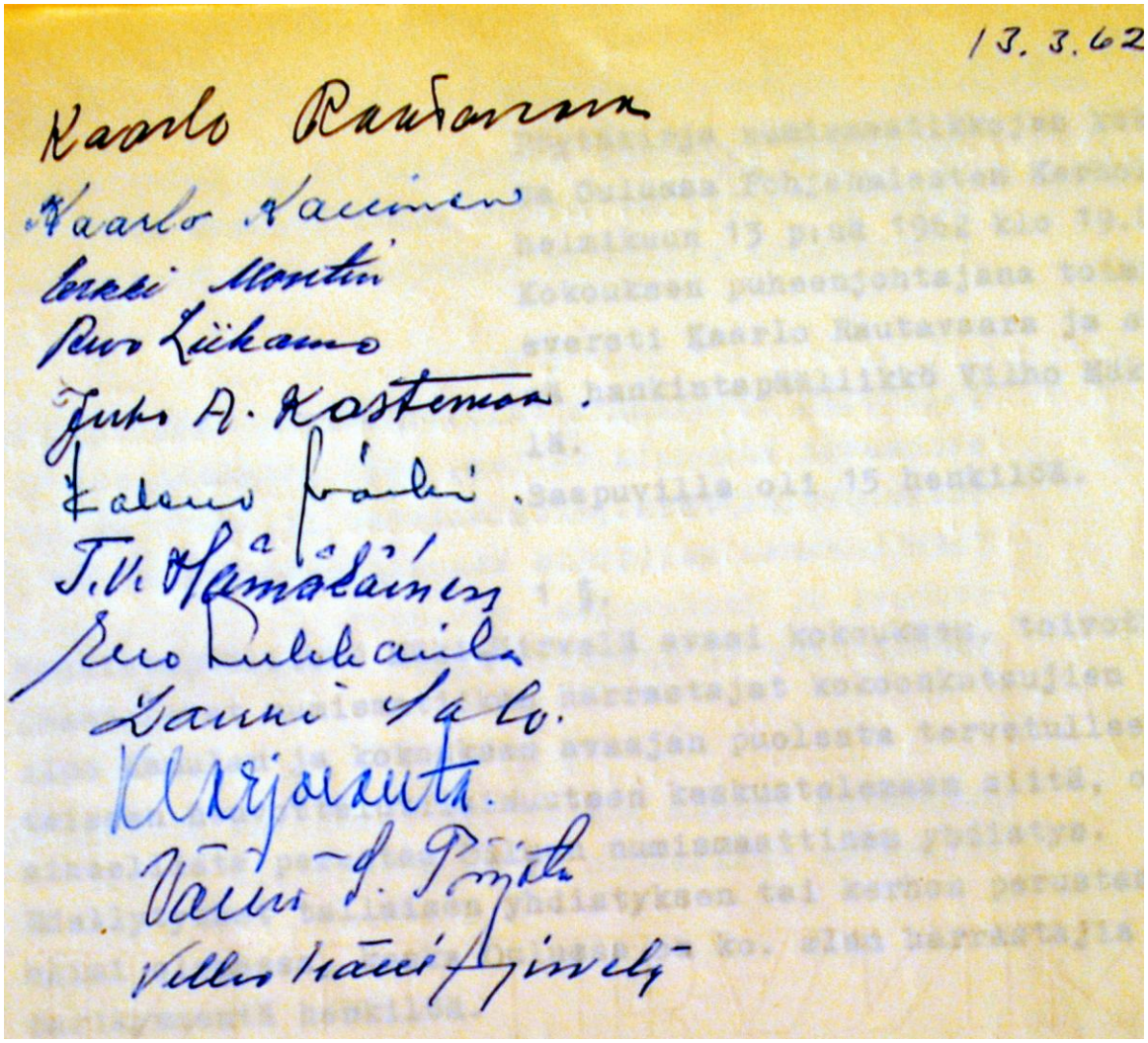

Numismaattisesti ansioitunutta eversti Rautavaaraa pyydettiin kerhon puheenjohtajaksi, mutta hän kieltäytyi ehdottomasti tämänkaltaisista tehtävistä. Näin ollen ensimmäiseksi puheenjohtajaksi valittiin Alpo Kamula, joka oli työesteiden vuoksi poissaoleva, mutta oli lupautunut liittymään kerhoon. Liippu äänestyksessä hän sai ”yllätykseksi” puheenjohtajavaalissa kaikkien äänet, 12 kpl. Kerhon johtokunta muodostui muiden äänestysten jälkeen seuraavanlaiseksi:

(Seuraavassa luettelossa on nimettynä kerhon johtokunnan jäsenet titteleineen ja kerhon vastuunimikkeineen. Kuvat ovat puolestaan myöhemmiltä ajoita, jopa kerhon 10 vuotisjuhlista.)

(ei kuvaa) Puheenjohtaja, rakennusmestari Alpo Kamula,

Varapuheenjohtaja, piirimyyntipäällikkö Vilho Mäki- Hirvelä

Sihteeri, kamreeri Suomen Pankin Oulun konttori, Kalervo Närhi

Varainhoitaja, tarkastaja Lauri Salo

(ei kuvaa)

Hallituksen jäsen, kaupunginlääkäri, Tri Kaste Varjoranta

Varajäsen, arkistonhoitaja Arvo Liikamo

Varajäsen, johtaja Esko Lukkarila

Alla on vielä hallituksen jäsenten omakätiset nimikirjoitukset kerhon perustamissopimuksessa.

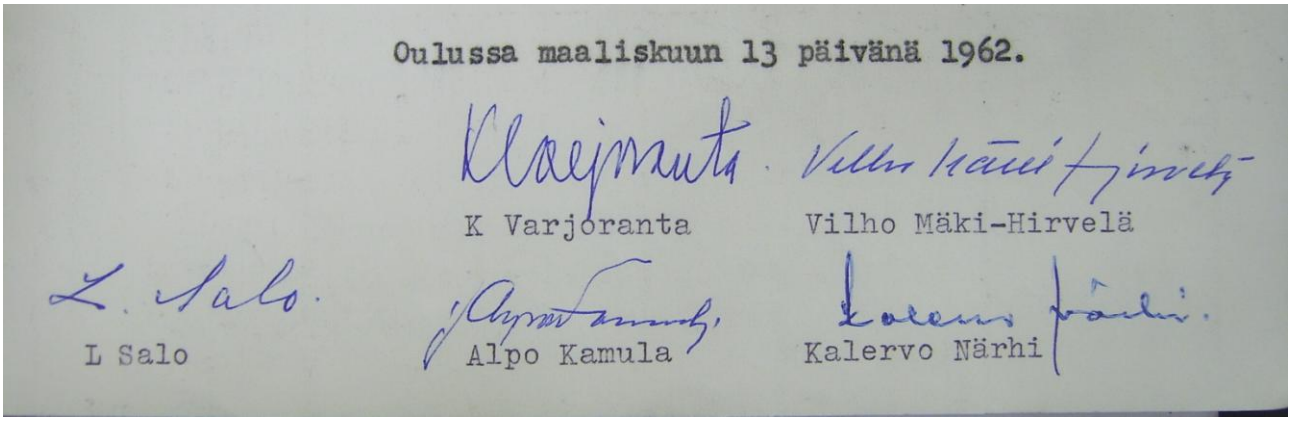

Oulussa maaliskuun 13 päivänä 1962.

K Varjoranta

Vilho Mäki-Hirvelä

L Salo

Alpo Kamula

Kalervo Närhi

4. Johtokunta järjestäytyi 19.3.1962

Oulun Numismaattisen kerhon johtokunta kokoontui 19.3. ensimmäisen kerran Vilho Mäki- Hirvelän kotona. Muistiin merkittiin mm. seuraavaa:

- ”Pöytäkirjat päätettiin tehdä mahdollisimman tarkoiksi”

-huutokauppasäännöiksi päätettiin ottaa SNY: n säännöt. Huutokauppaprovisio oli 10 % jäseniltä ja 15 % kerhon ulkopuolisilta jäseniltä.

- Kerhon kokouksiin päätettiin pyytää jäsenten kokoelmia nähtäviksi.

Kerhoilta päätettiin pitää kerran kuukaudessa, joka kuukauden toinen tiistai. Seuraavassa huhtikuun kerhoillassa päätettiin pitää arpajaiset, huutokauppa ja päätettiin kuunnella K. Rautavaaran esitelmä ”Görzin inflaatio ja Ulrika Eleonooran hätäraha.”

5. Kerhon kokous 10.4.1962

Kokouksessa eversti K. Rautavaara kertoi yksityiskohtaisesti Suuren Pohjan sodan aiheuttamasta inflaatiosta Ruotsin valtakunnassa 1710- luvun lopulla. Esitelmässään hän perusteli mm, miksi Kaarle XII:n sisko Ulrika Eleonora oli syyllinen ja miksi tapahtumasta mestaustuomion saanut Görz syytön. Esitelmä on säilynyt tähän päivään saakka kerhon arkistoissa. Rautavaaran esitelmä sai aikaan runsaasti keskustelua, sillä se muokkasi uusiksi joitakin perinteisiä näkemyksiä tapahtumien kulusta.

Kerhoillassa otettiin käyttöön kerhon leikekirja. Tämän esitelmän kuvat ovat lähtöisin kyseisestä leikekirjasta. Kerhokokoontumisessa johtaja E. Salo esitteli kokoelmansa rahaharvinaisuuden 2 mk 1867. Myös muita kokoelmia oli esillä.

Samana iltana pidettiin kerhon ensimmäinen huutokauppa. Huutokauppalista on todennäköisesti Mäki- Hirvelän työtä.

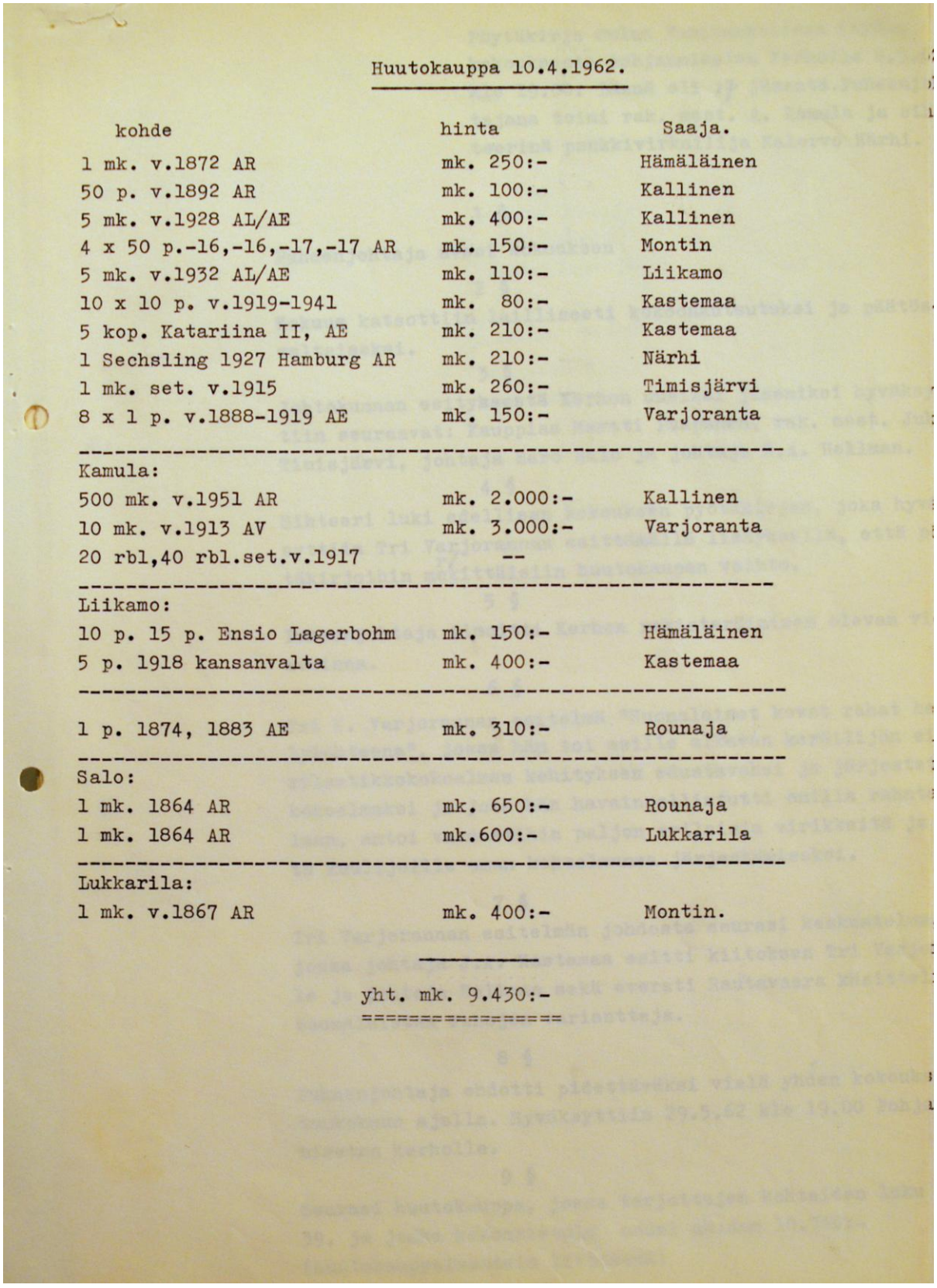

Huutokauppa 10.4.1962.

kohde	hinta	Saaja.
1 mk. v.1872 AR	mk. 250:-	Hämäläinen
50 p. v.1892 AR	mk. 100:-	Kallinen
5 mk. v.1928 AL/AE	mk. 400:-	Kallinen
4 x 50 p.-16,-16,-17,-17 AR	mk. 150:-	Montin
5 mk. v.1932 AL/AE	mk. 110:-	Liikamo
10 x 10 p. v.1919-1941	mk. 80:-	Kastemaa
5 kop. Katariina II, AE	mk. 210:-	Kastemaa
1 Sechsling 1927 Hamburg AR	mk. 210:-	Närhi
1 mk. set. v.1915	mk. 260:-	Timisjärvi
8 x 1 p. v.1888-1919 AE	mk. 150:-	Varjoranta
Kamula:		
500 mk. v.1951 AR	mk. 2.000:-	Kallinen
10 mk. v.1913 AV	mk. 3.000:-	Varjoranta
20 rbl,40 rbl.set.v.1917	--	
Liikamo:		
10 p. 15 p. Ensio Lagerbohm	mk. 150:-	Hämäläinen
5 p. 1918 kansanvalta	mk. 400:-	Kastemaa
1 p. 1874, 1883 AE	mk. 310:-	Rounaja
Salo:		
1 mk. 1864 AR	mk. 650:-	Rounaja
1 mk. 1864 AR	mk.600:-	Lukkarila
Lukkarila:		
1 mk. v.1867 AR	mk. 400:-	Montin.

yht. mk. 9.430:-

Kerhokokouksessa 10.4. oli läsnä henkilöitä, jotka eivät olleet kerhon jäseniä. Sääntöjen mukaan uudet jäsenet voivat liittyä jäseneksi, jos heillä on suosittelija sekä jos kerhon kokouksen osallistujat hyväksyvät jäsenen. Johtokunta kokoontui ennen 8.5. kokousta käsittelemään uusien jäsenten (4) jäsenanomukset ja jäsenyyksiä puollettiin.

6. Kerhokokous 8.5.1962

Johtokunnan ehdottamat uudet jäsenet hyväksyttiin kerhon jäseniksi. Tohtori Varjoranta esitelmöi aiheenaan ”Suomalaiset kovat rahat keräilykohteina”. Lisäksi hän kertoi esitelmässään, miten sikarilaatikkokokoelma saadaan tehtyä edustaviksi rahatauluiksi.

Eversti K. Rautavaara ja johtaja Hellman kertoivat löytämistään suomalaisten kolikoiden varianteista.

8.5.1962 huutokaupan lista ei ole säilynyt. Kohteita oli 39, ja vaihto oli 10 760 mk.

7. Kerhokokous 29.5.1962

Kerhokokouksessa johtaja Kastemaa lahjoitti kerholle suunnittelemansa ja teettämänsä puheenjohtajan nuijan. Nuijan varsi on tehty vanhoista rahoista sulatetusta kuparista ja nuijan päähän on sovitettu 4 kpl 10 pennin rahoja. Kyseinen nuija on seuraavissa kuvissa. Osasuurennoksessa on nähtävissä luovutuspäivämäärä.

10
PENNIA
1916

29.5.1962

Kerhokokouksessa Vilho Mäki Hirvelä kertoi näkymiään SNY: n kokouksesta Helsingistä. Rautavaara ja Kamula esittelivät löytämiään suomalaisien kolikkojen variantteja.

Mäki- Hirvelä kertoi myös rahojen mekaanisesta puhdistuksesta pyyhekumilla, hopean kiillotusaineella ja erilaisilla hapoilla. Rautavaara kertoi muista happotyypeistä sekä kertoi kaliumpermanganaatin käytöstä rahojen patinoimiseen.

Kokoontumisen lopuksi päätettiin koota kaikista puhdistus- ja suojausaineista moniste, jota jaetaan kerhon jäsenille. (Moniste ei ole säilynyt, jos sellainen on tehty).

Kerhoillassa oli läsnä uusi jäsen, merkonomi Viljo Karvonen, joka hyväksyttiin kerhon jäseneksi.

Kokoontumiset olivat aina joka kuukauden toinen tiistai, 9 kertaa vuodessa. 29.5.1962 huutokapan lista ei ole säilynyt. Kohteita oli 13 ja vaihto oli 4180 mk.

Tässäpä tämä oli ONK: n ensimmäinen kevät. Näin käynnistyi kerho ja organisaatio, joka on edelleen toiminnassa pitkälti perustetun kaltaisena.

Lopuksi esittelen lokakuun 1962 kerhokokouksen huutokauppalistat. Kyseinen huutokauppa on ensimmäinen, josta on säilynyt kaikki huutokauppalistat. Näitä listoja on säilynyt todella paljon kerhon arkistoissa ja ne kuvannevat millaiset kerhokokoukset olivat rahojen vaihdon osalta. Listojen säilyttämiselle on selkeä syy. Kerho rahoitti toimintansa huutokaupoista peritystä provisiosta.

Lähteet: ONK:n arkisto, kokouspöytäkirjat ja leikekirja

Esa Moilanen, joulukuu 2011

Mäki-Hirvelä

450 - Vajoranta ✓	1	Suomi	1 mk 1864	1 AR	450:-
— —	2	"	1 mk 1866	1+ AR	200:-
— —	3	"	50 penniä 1874,89,92 (3)	1+ AR	400:-
— —	4	"	1 penni 1898, 1900,01,02, 04,05,06,07,08,09,11,12, 13,14,16 (15)	1+ AE	400:-
— —	5	Ruotsi	1/12 Rd 1777/OL	1+ AR	600:-
— —	6	"	1/24 Rd 1778/OL	1+ AR	350:-
280 - Kannelo ✓	7	"	2 öre s.m. 1747	1+ AE	280:-
350 - Pärli ✓	8	"	25 öre 1907, 2 öre 1896, 98, 1901 (4)	1+-1 AR AE	350:-
— —	9	"	150 kpl sekalaisia	0-1+ AE	300:-
350 - Vajoranta ✓	10	U S A	1/2 dollaria 1942/S	1+ AR	350:-
250 - Vajoranta ✓	11	"	10 cent 1940, 5 cent 1912,-18 (3)	1+-1 AR Ni	250:-
— —	12	Saksa	5 mk (Hindenburg) 1936	1+ AR	450:-
180 - Kastemaa ✓	13	"	2 mk (Hindenburg) 1939	1+ AR	180:-
— —	14	Puola	2 zlot (laiva) 1936	1+ AR	600:-
150 - Pajala ✓	15	Hollanti	1 guldeni 1956	1+ AR	100:-
— —	16		30 kpl erilaisia ulkom.	1+	280:-
300 - Pärli ✓	16 a	Venäjä	10 kop 1833/EM	1 AE	300:-
— —	17	Suomi urheilumitali 4-ottelu Koitto		1+ AR	250:-

SETELEITÄ

150 - Pärli ✓	18	Jugoslavia	100 dinar	1+	150:-
75 - —	19	"	50 dinar	1+	75:-
50 - —	20	Argentiina	1 peso	1+	50:-
200 - —	21	Canada	25 cents 1900	1	200:-
300 —	22	Puola	10 zloty	1	300:-
— —	23	"	10 zloty	1	300:-
— —	24	"	50 zloty	2	200:-
— —	25	Espanja	5 peseta	1?	50:-
— —	26	Brasilia	1 cruzeiro	1	50:-
— —	27	"	5 cruzeiro	1?	100:-

3085 - ✓

Hellman

1.	25 p	hop.		750:- Kallinen
2.	50 p	"		900:- Kallinen
3.	1 mk.	1864-1915	12 kpl.	1.300:- Karvonen
4.	1 p.		42 kpl.	-
5.	5 p	1918-43	21 kpl.	-
6.	10 p.	1919-43	25 kpl	200:- Karvonen
7.	10 p.	1865-67 76-17II	26 kpl.	1.100:- Karvonen
8.	5 p.	1865-1917II	28 kpl.	-
9.	25 p.	Ni AE FE	21 kpl.	200:- Karvonen
10.	50 p.	NI AE FE	20 kpl.	200:- Karvonen
11.	1 mk.	Ni AE FE	38 kpl.	400:- Karvonen
12.	5 mk.	1930-39	19 kpl.	260:- Kallinen
13.	10 mk.	1028-39	11 kpl.	-
14.	20 mk.	1931, 34-55	11 kpl.	500:- Karvonen

yht . mk. 5.810:-

Kaulavaara

No			Pohjahinta		Myyntihinta
	1	Tanska	25:-	25-1 öre 13 kpl.	25- Kaunda ✓
	2	Venäjä	40:-	P. 1 k 17II	40- Kattenan ✓
	3	Australia ..	25:-	1 d. 1943	
	4	Belgia	30:-		30- Kaunda ✓
	5	Turkki	50:-	10 Para	50- Pánki ✓
	6	Espanja	120:-	1870 10c 5c A12	130- Pánki ✓
	7	Alankomaat ..	125:-	25- 1c	
~~—~~	~~8~~	~~Etelä-Afrikka~~	~~100:-~~	(myyty)	
~~—~~	~~9~~	~~Hongkong ....~~	~~75:-~~	(myyty)	
	10	Itaalia	75:-		100- Kaunda ✓
	11	Puola	100:-		250- Pánki ✓
	12	Argentina ...	250:-		
	13	Englanti	300:-		
	14	Ranska	~~120:-~~	1873 50c 25-43 5E-47	~~120- Pánki ✓~~

745-

Karvonen

N:o 1	1 kop. 1800	60 - Mäki ✓
N:o 2	1/12 skillingar 1808	- -
N:o 3	1/12 " 1805 ja 1808	200 - Mäki ✓
N:o 4	1/2 " 1799 1800 1801	300 - Liikanen ✓
N:o 5	1/2 " 1799 1800 1801	300 - Kaunelas ✓
N:o 6	1 kop. 1911 1913 1914	50 - Kastemaan ✓
N:o 7	1 " -"- -"- -"-	50 - Liikanen ✓
N:o 8	5 penniä Ensio ja Lagerbom	50 - Kastemaan ✓
N:o 9	5 " — —	100 - Mäki-Hiivola ✓
N:o 10	25 " — —	100 - Mäki-Hiivola ✓
N:o 11	1 Rupla 1898	55 - Kastemaan ✓
N:o 12	1 Tšervonez 1937	-
N:o 13	1 Cruzeiro	-
N:o 14	1 — " —	-
N:o 15	10 — " —	100 Mäki ✓
		1.365 -
	Mäki	230 - Kaunelas ✓
	5 mk. 1929.	350 - Karvonen
	1 mk 1921-1924.	580 -